

ACADEMIA ROMÂNĂ

„Dezvoltarea capacității Ministerului Educației Naționale de monitorizare și prognoză a evoluției învățământului superior în raport cu piața muncii”, cod SIPOCA 3

Rezultat R3: Studiu de impact realizat al strategiilor și al diferitelor intervenții dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior, asupra ofertelor educaționale ale universităților și asupra angajatorilor

Modul 16: Analiza impactului strategiilor/intervențiilor dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior asupra ofertelor educaționale pentru Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București, Universitatea Tehnică de Construcții din București, Universitatea de Medicină și Farmacie "Carol Davila" din București - rezumat -

Elaborată de către autor:
Expert piața muncii 16
Gabriel POPESCU

Obiectivul general:

Evaluarea impactului strategiilor intervențiilor dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior asupra ofertei educaționale ale universităților și asupra angajatorilor

Metodologia de cercetare:

Prezentul studiu, care are ca obiectiv analiza impactului strategiilor / intervențiilor dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior asupra ofertei educaționale furnizate de universitățile 46-48, a fost dezvoltat pe două mari direcții:

- politicile publice din domeniu ce vizează îmbunătățirea sistemului de educație universitar, care sunt abordate din punct de vedere al obiectivelor propuse în strategiile europene, naționale și locale;
- indicatorii ce reflectă starea sistemului universitar analizați la nivel micro, prin utilizarea și adaptarea celor dezvoltați de ARACIS, a celor propuși de Comisia Europeană, prezentați în raportul „Sistemul Național de Indicatori pentru Educație”¹, precum și celor propuși în studiul de față.

Pentru realizarea unei analize coerente a fost nevoie de existența unei baze de date omogenă, fapt pentru care a fost proiectată o listă de indicatori, cu următoarea structură: oferta educațională, baza tehnico-materială, resursele umane, cererea de educație terțiară și finanțarea universităților.

Menționăm faptul că analiza a fost dezvoltată pe patru ani universitari, din intervalul 2012-2016, în baza datelor din lista de indicatori menționată anterior, precum și din rapoartele disponibile online ale universităților.

Cercetarea s-a realizat în baza următoarelor metode științifice: analiza documentelor generale și specifice referitoare la sistemul de învățământ superior european și românesc; analiza

1

http://proiecte.pmu.ro/web/guest/UMPIR_7?p_p_id=101_INSTANCE_V7VU&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=2&_101_INSTANCE_V7VU_struts_action=%2Ftagged_content%2Fview_content&_101_INSTANCE_V7VU_redirect=%2Fweb%2Fguest%2FUMPIR_7&_101_INSTANCE_V7VU_assetId=11310

datelor secundare. Indicatorii rezultativi reprezintă ponderi sau raportări în funcție de obiectul de studiu.

Concluzii și propuneri:

Analiza stării sistemului de învățământ superior (SIS) din România, pe ansamblu, dar mai ales pe cele trei entități universitare studiate, în intervalul 2012-2016, a dat posibilitatea formulării următoarelor concluzii cadru:

i. În general, la nivelul universităților studiate se înregistrează, înainte de toate, o înaltă *stabilitate instituțională* - fapt dovedit de minimele modificări în numărul de facultăți și departamente, precum și o largă *diversitate structurală*, atât pe orizontală (facultăți, departamente, centre de cercetare) cât și pe verticală (licență, master, doctorat, programe de pregătire continuă);

ii. *Activitățile de CDI din universități sunt într-o ușoară creștere*, fapt facilitat de structura departamentală existent, precum și de posibilitatea accesării unor proiecte cu finanțare din fonduri publice (națională, europeană sau extra-comunitară);

iii. *Creșterea constantă a cifrei de școlarizare*, pe ansamblul programelor de învățământ, fenomen ce s-a înregistrat la toate cele trei entități analizate. Totuși, pe cicluri de învățământ creșterile sunt diferite. Menționăm că la doctorat s-au înregistrat cele mai mici sporuri (de exemplu: la universitatea 46 cifra medie de școlarizare, pe ansamblul instituției, a crescut, în 2015/2016 față de 2012/2013, cu 16,8%, iar la doctorat majorarea a fost de numai 9,0%);

iv. Se constată și o creștere a *numărului de programe de licență și de masterat*. De exemplu, în anul universitar 2012/2013 față de 2015/2016, numărul de programe de licență și de masterat la universitatea 46 a crescut de la 23 la 28 (cu 21,7%);

v. La nivelul entităților analizate se constată *orientarea spre programele de învățare în limbi străine*, cu deosebire către engleză și franceză, din considerente ce se bazează pe nevoile de calificare și competențe de pe viitoarea piață a muncii;

vi. S-a înregistrat o creștere a cifrei de școlarizare la doctorat în regim cu taxa, fapt motivat de avantajele generate în urma dobândirii titlului de doctor și mai puțin din considerente ce țin de creșterea dorinței de cunoaștere;

vii. Numărul de credite pe programele de studii este corelat cu prevederile legale în vigoare;

viii. Dinamica numărului cadrelor didactice titulare este în scădere, ceea ce demonstrează că *numărul celor care intră în sistem este devansat de cei care pleacă*. Plecărilor sunt, mai ales, din rândul celor de la baza piramidei ierarhice, respectiv asistenți universitari, lectori și conferențieri, deoarece numărul de profesori și a conducătorilor de doctorat a fost într-o ușoară creștere. Fenomenul menționat anterior este de natură să inducă, în viitor, riscuri în ceea ce privește asigurarea calitativă a personalului didactic din universități;

ix. Fapt pozitiv, *încărcătura de studenți pe cadru didactic este în scădere*, dar, fenomenul este o consecință nemijlocită a diminuării numărului de candidați, diminuare generată de: trendul demografic involutiv din România; rezultatele slabe de la examenele de bacalaureat; sărăcia cu care se confruntă unele categorii de populație; concurența universităților străine;

x. Pe fondul nivelului scăzut al fondurilor de investiții *baza tehnico-materială a universităților analizate a fost într-o stare relativ constantă în întreaga perioadă analizată*. Specificăm faptul că indicatorii derivați pentru caracterizarea eficacității folosirii bazei tehnico-materiale a universităților analizate (determinați prin raportări la numărul de studenți) sunt în creștere;

xi. *Infrastructura calitativă – definită prin suprafața ce revine pe un student* - deși se încadrează în normele ARACIS, apreciem, însă, că necesită o mai eficientă gestionare;

xii. *În creștere* au fost și indicatorii privind numărul *de volume din biblioteci ce revin pe un student*, cu toate că, în perioada analizată, fondul de carte s-a menținut relativ constant;

xiii. Referitor la *finanțarea SIS* s-au constatat următoarele: atât în cifre absolute cât și relative *fondurile alocate de la bugetul de stat au crescut*; capacitatea SIS de atragere de fonduri europene este în regres (atât în cifre absolute cât și relative);

xiv. Conform Eurostat (2017b), *cheltuiala anuală a instituțiilor publice de educație terțiară per student a fost în medie de 2.154,8 euro/student în România, 2.055,4 euro/student în Bulgaria, 13.670,6 euro/student în Franța, 23.745 euro/student în Suedia, 19.485,9 euro/student în Statele Unite ale Americii și 23.706,3 euro/student în Japonia*. După acest indicator, România, în cadrul UE, este a doua țară cu cea mai mică cheltuială atribuită per student, în anul 2014 (9.575,2

lei/student), ceea ce demonstrează nevoia finanțării prioritare a sistemului de educație terțiară din țara noastră;

* * *

Propunerile lansate au urmărit: (1) creșterea gradului de predictibilitate a acțiunilor din domeniu; (2) diminuarea unor discontinuități în implementarea politicilor publice sectoriale; (3) sporirea încrederii în SIS din partea comunității universitare, a mediului de afaceri și a opiniei publice, în general; (4) consolidarea instrumentelor folosite pentru susținerea domeniului.

De la început dorim să precizăm că propunerile formulate au rezultat din analiza impactului strategiilor/intervențiilor dezvoltate pentru SIS, în perioada 2012-2016, asupra ofertelor educaționale, în contextul funcționării acestuia în acord cu principalele documente programatice, dar mai ales în baza rezultatelor din studiile de analiză.

De asemenea, s-a ținut seama și de prevederile din PNCDI III pentru perioada 2015-2020², dat fiind orientările strategice, tot mai accentuate, de creștere a aportului activităților de cercetare-dezvoltare-inovare (CDI) în instituțiile SIS românesc, în general. Pe fondul necesității orientării mai hotărâte a SIS românesc spre activitățile de CDI, sector ce este relativ ”subdimensionat”³ - în principal datorită finanțării reduse⁴ - în mod cert așteptările vor conduce către efecte sinergice, ceea ce presupune că SIS va avea o mai bună conectare cu mediul de afaceri, și cu publicul, în general.

i. În scopul *consolidării și amplificării cu noi funcții* a ”Sistemului unic de înregistrare a studenților (Registrul Matricol Unic)” sau sub titulatura prescurtată ”Registrul de absolvenți”⁵ este necesar ca perioada de menținere în evidență a seriilor de absolvenți să fie clar definită – de

² HG nr. 583/2015 pentru aprobarea PNCDI pentru perioada 2015-2020

³ HG nr. 929 din 2014 privind aprobarea Strategiei naționale de cercetare, dezvoltare și inovare 2014-2020, Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 785 din 28.10.2014, <http://www.proiecteue.ro/reglementari.php?r=53>

⁴ În cifre absolute, în România se cheltuiește pentru cercetare și dezvoltare, pe cap de locuitor, de aproape 20 de ori mai puțin decât media europeană.

⁵ Sistemul unic de înregistrare a studenților a fost introdus și generalizat prin ”Strategia națională privind educația și formarea profesională pentru perioada 2016-2020” din aprilie 2016, în scopul îmbunătățirii colectării de date, a constituirii unei baze de date electronice, a reducerii birocrăției, dar și a cunoașterii repartizării absolvenților pe domenii de pregătire – începând cu importul automat a datelor despre absolvenții de liceu. Acesta este considerat ca fiind un instrument de monitorizare a procesului de eliberare a diplomelor din învățământul superior.

exemplu, pentru 20-25 de ani (echivalentul unei generații), ceea ce va determina: (a) creșterea vizibilității instituțiilor de învățământ superior; (b) corelarea ofertei educaționale cu cerințele pieței muncii; (c) orientarea parteneriatelor de practică și de susținere financiară a universităților; (d) reflectarea gradului de integrare a SIS în dezvoltarea socio-economică generală.

ii. *Creșterea gradului de orientare în carieră a tinerilor absolvenți*, propunere motivată de faptul că în SIS actual se manifestă un deficit major în ceea ce privește acest aspect, fapt ce reclamă promovarea unor programe educaționale speciale de pregătire a tinerilor aflați la început de drum. În susținerea acestei propuneri sunt și opiniile angajatorilor, exprimate cu diferite prilejuri, care, nu de puține ori, sesizează pregătirea neadecvată a absolvenților pentru piața muncii. Așadar, înainte de a intra pe piața muncii tinerii vor fi supuși unor training-uri, consiliere, informări și diverse alte acțiuni de acest gen, care să îi ajute pe tineri să își descopere adevărata vocație și nu să ajungă "captivi" în domenii care nu li se potrivesc, cu job-uri care nu le plac.

Evitarea unor atare situații impune și *o mai bună corelare între oferta curriculară a instituțiilor de învățământ superior cu cerințele angajatorilor* pentru a se micșora prăpastia dintre cerere și oferta de pe piața forței de muncă.

iii. *Inițierea organizării și dezvoltării incubatoarelor de afaceri din universități*, care să dezvolte servicii pentru studenți, cadre didactice și alți beneficiari cu scopul de a descoperi și dezvolta abilitățile antreprenoriale ale studenților și pentru a deschide noi surse de finanțare.

iv. *Realizarea de schimburi curriculare și de cadre didactice între facultăți și universități* în scopul adâncirii specializării viitorilor actori de pe piața forței de muncă, a creșterii gradului de intercomunicare între entitățile menționate, precum și a unei mai ușoare adaptări a tinerilor absolvenți la viitoarele job-uri.

v. Pentru a se da posibilitatea formării profesionale a corpului didactic în spirit universitar se propune titularizarea ca SIS să se facă, de regulă, începând de la funcția de asistent.

vi. *Crearea unor posturi de cercetare la nivel de departamente sau centre de cercetări, acțiune ce va determina modificări în structura de personal*, în sensul creșterii numărului locurilor de muncă pentru cercetarea finanțată. Implementarea acestei propuneri va determina realizarea, la

nivel național, a unei “mase critice” de resurse umane permițând dezvoltarea unor domenii promițătoare și, în mod special, pentru cercetarea și inovarea interdisciplinară.

vii. În cazul agreeerii propunerii anterioare, ca o consecință imediată va fi necesitatea adoptării *facilităților fiscale – ajutorul indirect* – de care în prezent beneficiază atât întreprinderile care investesc în activități de cercetare-dezvoltare cât și persoanele implicate în astfel de activități. Trebuie precizat că materializarea acestui deziderat (pentru consolidarea activităților de CDI din universități) va necesita amendamente la Hotărârea Guvernului nr.583/2015 privind aprobarea Planului Național de cercetare-dezvoltare și inovare pentru perioada 2015-2020 (PNCDI III);

viii. *Legalizarea alocațiilor financiare destinate participării la diverse acțiuni științifice interne și internaționale de prestigiu, precum și pentru valorificarea prin publicare în reviste indexate în baze de date recunoscute internațional a principalelor rezultate din activitățile de cercetare-dezvoltare realizate în cadrul sistemului de învățământ superior*⁶

ix. Creșterea interesului unităților de învățământ superior pentru *realizare de contracte în parteneriat cu parcurile industriale - atât la nivel regional cât și național/internațional*. În acest mod, apreciem că se va putea dezvolta - și în timp - consolida mobilitatea intra- și intersectorială⁷, cu impact direct asupra circulației cunoștințelor tehnice și inovării. Totodată, se facilitează și accesul universităților private la infrastructurile publice de cercetare, la serviciile oferite și, în consecință, la tehnicile și tehnologia din sistemul CDI⁸.

În acest context, propunem ca toate cele trei universități analizate, dat fiind specificul etnic al activității lor, să studieze posibilitatea inițierii unor contracte *de parteneriat cu Platforma Măgurele - Institutul de Fizică Atomică "Horia Hulubei"*. Menționăm că prezentul este oportun pentru astfel de parteneriate, deoarece Platforma Măgurele este în proces de inițiere a activităților CDI pregătitoare, pentru formarea echipelor interdisciplinare de cercetători, precum și pentru

⁶ Este știut faptul că publicarea principalelor rezultate din cercetare în reviste indexate în baze de date recunoscute internațional este costisitoare, mai ales pentru tinerele cadre didactice. Precizăm că legislația actuală referitoare la folosirea fondurilor publice alocate sistemului de învățământ superior *nu este suficient de explicită*.

⁷ În prezent este limitată

⁸ În conformitate cu HG nr. 583/2015 pentru aprobarea PNCDI pentru perioada 2015-2020 (PNCDI III), activitățile CDI ale instituțiilor românești participante la ELI-NP se finanțează prin Programul 5 - Cercetare în domenii de interes strategic, Subprogramul 5.1 – Programul de cercetare, dezvoltare și inovare pentru tehnologii în domeniul laserilor de ultra-înaltă putere – ELI-RO. Conducerea Subprogramului 5.1 din PNCDI III se realizează de către Institutul de Fizică Atomică (IFA) pe baza de contract de finanțare încheiat cu Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică și Inovare (ANCSI).

stabilirea de subiecte/tematici/direcții de cercetare din programul științific al ELI-NP⁹, care pot conduce la propuneri concrete de experimente, pregătire tehnică (inclusiv proiectare) și organizatorică a experimentelor respective, teste și experimente la echipamente și infrastructuri relevante și accesibile, încheierea de parteneriate pentru derularea experimentelor și prelucrarea datelor, formarea de competențe științifice și tehnice necesare derulării experimentelor, stimularea participării tinerilor la experimente, etc.

x. Eliberarea de către universități a unor ”certIFICATE DE COMPETENȚĂ” cu posibilitate de validare/recunoaștere națională și internațională de către forurile competente în scopul amplificării și dezvoltării și a valorificării eficiente a cunoașterii dobândite pe durata studiilor universitare.

xi. *Creșterea preocupărilor universităților și facultăților privind calitatea angajatorilor, determinată prin bonitatea acestora*, deoarece în prezent, mulți dintre absolvenți sunt angajați în firme subcapitalizate, fenomen ce este de natură a conduce la rapida descalificare a tinerilor și implicit la costuri suplimentare de reconversie profesională și/sau de șomaj.

xii. *Sistemul general de salarizare practicat, pentru absolvenții cu studii superioare* nu face diferența dintre absolvenții cu studii superioare cu licență și cei cu master, fenomen ce explică și diminuarea cererii pentru masterat.

xiii. Inițierea unor acțiuni, care respectând regulile de liberă circulație a capitalului uman, să prevadă: (a) *fie posibilitatea recuperării integrale sau parțiale a costurilor publice* pentru educație universitară; (b) *fie să se instituie un regim de echivalare a costurilor publice pentru educație universitară cu un credit ce va trebui restituit, într-o perioadă de timp rezonabilă*.

În acest mod, fluxul accentuat de orientare a tinerilor absolvenți cu studii superioare spre alte țări din Europa, și nu numai, reprezintă, pe de o parte, o pierdere de inteligență pentru piața locală a forței de muncă, și, pe de altă parte, se contabilizează în pierderi de valoare nou creată – știut fiind că anual se cheltuiește de la bugetul de stat echivalentul a peste 3.000 de euro pe student.

xiv. În prezent, managementul instituțiilor de învățământ superior se confruntă cu modificarea legislației în domeniul *achizițiilor publice*. Actualele amendamente avantajează ofertanții¹⁰, iar

⁹ The White Book of Extreme Light Infrastructure - Nuclear Physics facility (ELI-NP), Bucharest-Magurele, Romania; <http://www.eli-np.ro/documents/ELI-NP-WhiteBook.pdf>

¹⁰ Interviu cu prof. univ. dr. Nicolae Istudor, Rector ASE, în revista Achiziții Publice nr. 115/ aprilie 2017, în http://www.ase.ro/2013_files/media/Avizier_2017/Newsletter%20Universitaria%20mai%202017.pdf

instituțiile de învățământ superior trebuie să facă față procedurilor foarte greoaie pentru realizarea unei achiziții publice, precum și lipsei de personal pregătit în acest domeniu (datorită salariilor actuale foarte mici în comparație cu responsabilitatea funcției). În plus, procedurile de achiziție mai complexă durează foarte mult, iar când sunt mai mulți ofertanți apar contestațiile (90% din licitații sunt contestate), ceea ce întârzie achiziționarea de bunuri, servicii și lucrări, precum și depășirea termenelor de execuție.

Posibile soluții pentru realizarea achizițiilor publice la nivelul unităților de învățământ superior¹¹ sunt:

- *Înființarea unei companii publice la nivel de minister de resort, după modelul Companiei Naționale de Investiții, care să se ocupe de procesul de achiziție a bunurilor publice din momentul elaborării caietelor de sarcini până la încheierea de contracte, iar universitățile să aibă ca sarcină să transmită programul de achiziții publice și să urmărească executarea contractelor;*

- *Realizarea unui proiect național pentru stabilirea prețurilor și tarifelor minime și maxime pentru principalele categorii de bunuri și servicii de care au nevoie instituțiile publice din sistem, iar universitățile să achiziționeze direct aceste input-uri, la prețuri ce se încadrează între cele două limite.*

xv. O realitate cu care se confruntă SIS este și *scăderea dramatică a numărului de candidați pe un loc la facultate*. În fond, astfel de evoluții, pe de o parte, reflectă interesul - în scădere - al tinerilor pentru continuarea studiilor și, pe de altă parte, sunt semnale pentru conducerile instituțiilor de învățământ superior de redimensionare a activității lor în acord cu cererea, paralel cu dezvoltarea unei gândiri strategice pe termen mediu și lung în care să se coreleze / articuleze componentele socio-economice și oferta educațională. *În acest context, indiferent de soluția aleasă se impune instituționalizarea recunoașterii și protecției profesiilor din România în condițiile funcționării pieței unice europene a forței de muncă (nu protecționism, ci norme similare cu cele din celelalte state membre).*

¹¹ Idem sursa anterioară